

AILÍS NÍ RÍAIN

Iskustvo opsade PRETOČENO u zvuk harmonike

Piše: TAMARA ZABLOCKI

Tradicionalni irski praznik Dan svetog Patrika sredinom marta nam je donio Sarajevski irski festival, koji je publici ponudio muzički recital inspirisan sjećanjem na opsadu Sarajeva. Ailís Ní Ríain, irska kompozitorica posvećena, kako sama kaže, djelima koja provociraju i nagone publiku na djelovanje, idejna je začetnica i autorica Skloništa, muzičkog recitala koji odražava opsadu evropskog grada na kraju 20. vijeka, grada u kojem je riječ sklonište čitavih 1.425 dana imala sasvim posebno značenje.

U svijetu klasične muzike Ailís se najprije probijala kao pijanistica, ali se potom u potpunosti posvetila komponovanju. Prošlogodišnja dobitnica prestižne nagrade Fondacije Paul Hamlyn, najveće pojedinačne nagrade za umjetnike, umjetnice, kompozitore i kompozitorice u Velikoj Britaniji, Ailís je plodonosna stvarateljica iza koje je dugačka lista autorskih muzičkih djela. "Muzika je za mene značila bijeg i utjehu, počela sam komponovati da bih pokušala utješiti samu sebe", kaže Ailís, koja je, studirajući kompoziciju, radila mnoštvo najrazličitijih poslova kako bi uspjela platiti studij. Njene kompozicije danas nalaze primjenu u muzičkom teatru, *site-specific* muzičkim instalacijama, koncertnoj muzici i operama, te šarolikim saradnjama s drugim umjetnicima i umjetnicama.

TRAGEDIJE REDUCIRANE NA BILJEŠKU

Osim muzičkih komada, Ailís Ní Ríain piše i drame, nagrađivane u Irskoj i Velikoj Britaniji i izvođene na pozornicama u Corku, Liverpoolu, Glasgowu, Londonu, Berlinu. "Upravo završavam novu dramu o iskustvu žena koje su zatrudnjele usljed silovanja, što je tema koja me je počela proganjati dok sam iščitavala informacije o ratu u Bosni i Hercegovini. Radim na toj drami već duže od dvije godine, ali čini mi se da je riječ o važnoj temi kojom se savremena književnost ne bavi dovoljno."

Bosna i Hercegovina i njena teška skorašnja prošlost irskoj su se kompozitorici urezale duboko u sjećanje, premda je ništa nije vezalo za naše prostore. “Dok je trajao rat u Bosni i Hercegovini, studirala sam na muzičkoj akademiji. Gledala sam vijesti, ali nisam učinila ništa. Studenti obično imaju jasno izražen stav protiv rata i osjećala sam se krivom što ignorišem ono što vidim da se događa i umjesto da nešto učinim, posvećujem se svom obrazovanju. U suštini, bila sam previše osjetljiva na te prizore, znala sam da ću, ako se angažujem, ako odem tamo, biti preslaba. Moje vlastito odrastanje bilo je vrlo teško, uključujući samoubistvo dvoje članova porodice, ovisnost, zlostavljanje, mentalnu bolest, nasilje u porodici, a potom nam je i izgorjela kuća – izgubili smo apsolutno sve i jedino što sam posjedovala bila je odjeća u kojoj sam bila u tom trenutku. Sve to je razorilo moju porodicu i danas imam brata kojeg nisam vidjela trideset godina, a moj drugi brat nije preživio”, počinje Ailís odgovor na pitanje o ličnim razlozima za bavljenje temom rata u nekoj dovoljno dalekoj zemlji, rata koji se desio i završio u dovoljno dalekoj prošlosti.

Vrijeme i snaga za posjetu Sarajevu ipak su došli. Za odlazak u Bosnu i Hercegovinu bila je, kako kaže, napokon spremna 2012. “Željela sam čuti šta posljedice rata znače za ljude i postaviti pitanja onima koji su ostavili postrani vlastite živote koje su živjeli drugdje da bi otišli u Bosnu i Hercegovinu i nastojali pomoći. Kad sam napokon stigla, nešto u Sarajevu je odzvanjalo mojom vlastitom historijom, mojim vlastitim osjećajem izgubljenosti i izolacije i primoralo me je da shvatim kako svijet ide dalje i zaboravlja na sve što se desilo. Sve traume i tragedije mogu biti i biće reducirane na bilješku. Na Zapadu Bosna i Hercegovina je zasigurno brzo zaboravljena”, dodaje.

POSVETA PREŽIVJELIMA

Posjeta Sarajevu i razgovor licem u lice s ljudima koji su bili primorani živjeti pod opsadom, ali i onima koji su izabrali živjeti u Sarajevu usred ratnih okolnosti bila je okidač za ono što će postati *Sklonište*. Ailís je, prije nego što je krenula za Sarajevo te 2012, upitala Simona Glinna – muzičkog producenta i velikog prijatelja Sarajeva koji je tokom rata u BiH uz kompozitora Nigela Osborna u Sarajevo stigao s organizacijom Serious Road Trip i potom u okviru Community Music Sarajevo okupljao muzičare i pomagao im, upleo prste u osnivanje Jazz Festa, producirao drugi festival Rock Under Siege i pokrenuo Sarajevo Drum Orchestra – da joj predloži osobu s kojom bi se mogla sresti i pričati o ratnim godinama i onom što je uslijedilo.

“Glinn je predložio Jima Marshalla, pa smo se tog februara Jim i ja i sreli. Pripovijedao je iskreno i rječito o svom iskustvu humanitarnog radnika tokom rata i životu u Sarajevu u to vrijeme. Strastveno je govorio o današnjem Sarajevu i problemima s kojima se Bosna i Hercegovina suočava. Iz svega toga sam shvatila da rat i opsada nastavljaju oblikovati modernu Bosnu i Hercegovinu, a posljedice se osjete i u cijeloj bivšoj Jugoslaviji. Tad sam odlučila da ću se vratiti i napraviti djelo posvećeno onima koji su iskusili opsadu Sarajeva, ne komemoraciju niti rekvijem za one koji su izgubili živote, nego posvetu preživjelima. U stvaralačkom smislu, već su me godinama zanimale posljedice rata i već sam ranije stvarala odgovor na njih, a Bosna i Hercegovina je bila upisana u opštu svijest u Irskoj odavno, zahvaljujući Bono Voxu, Pavarottiju, koncertu koji je U2 održao u Sarajevu, činjenici da se pjesma *Miss Sarajevo* popela u sami vrh svih ljestvica i spotu koji se nije dao zaboraviti. Ljudi u spotu izgledali su baš kao mi, nosili su istu odjeću, imali su iste frizure, živjeli su usred Evrope.”

Ailís se u Sarajevo vratila dvije godine kasnije i predano posvetila daljnjem istraživanju, u kojem su joj osim Jima pomogli Tim Clancy, novinarka Belma Bećirbašić, Amira Medunjanin, autorica *Zlatinog dnevnika* pisanog u ratu Zlata Filipović i umjetnica Adela Jušić, s kojom je saradivala na videoradu “Kada umrem, možeš raditi što god hoćeš” i u kojem svira vrsni muzičar Dermont Dunne, izvođač *Skloništa*. “Riječ je o izvrsnom irskom klasičnom harmonikašu koji je studirao u Beogradu, u vrijeme NATO bombardovanja, a potom se s nekolicinom beogradskih muzičara zaputio u Kijev, na nastavak studija. On ima prijatelje iz Srbije, ja imam prijatelje iz Bosne i Hercegovine, te su ovi prostori bili naša zajednička tema.”

Iz ličnog iskustva znam da iz teških situacija, tragedija i trauma učimo koliko smo sposobni i snalažljivi u suočavanju s patnjom, te kako nas humor može spasiti.

HARMONIKA, PRAVI INSTRUMENT ZA SKLONIŠTE

Istraživanje je nastavila po povratku u Irsku, a uslijedio je rad na videu i muzici za *Sklonište*, muzičkom recitalu osmišljenom da evocira iskustvo nadrealnih okolnosti rata, ali i humor ljudi odlučnih da prežive. “Iz ličnog iskustva znam da iz teških situacija, tragedija i trauma učimo koliko smo sposobni i snalažljivi u suočavanju s patnjom, te kako nas humor može spasiti. Znam i za važnost crnog humora u Sarajevu ratnih godina. Kad su stvari loše da lošije ne mogu biti, osjećaj zajedništva kroz crni humor jeste ohrabrujući, taj uvrnuti osjećaj da stvari zapravo i ne mogu biti lošije može nam dati snagu.”

Muzički recital koji priziva sjećanje na sve ono što je život bio u ratnim okolnostima u Sarajevu premijeru je doživio u Dublinu 2015, potom u Velikoj Britaniji, a pred punom dvoranom proteklog januara odsviran je i u Parizu. Ailís kaže kako je počastvovana što je *Sklonište* zahvaljujući Sarajevskom irskom festivalu našlo svoje mjesto i u Sarajevu, ondje gdje ga publika i najbolje može razumjeti. “Bez sumnje, prevladavajuća reakcija publike u Dublinu bila je riječ ‘snažno’. Ljudi u publici su svakako bili svjesni opsade Sarajeva, ali nisu imali pojma o tome na koje su sve načine građani Sarajeva koji su ostali u gradu bili pogođeni. Jer, kao što to Sarajlije vrlo dobro znaju, samo određeni aspekti rata su bili prikazivani u vijestima i samo određeni događaji zanimali su svjetske medije. Mene je, ponukanu fotografijama Jima Marshalla, naročito zanimalo kako su ljudi koristili skloništa i kako gledaju na njih godinama kasnije.”

U *Skloništu*, koje svjedoči da je surovu stvarnost moguće prevesti u najapstraktniju umjetnost od svih, muziku, izbor instrumenta za koji je kompozicija smišljena nije bio slučajna, naglašava Ailís. “*Sklonište* je komponovano za solo klasičnu harmoniku. Harmonika je, naravno, popularna na Balkanu i željela sam komponovati muzičko djelo za instrument koji će biti vizuelno i zvučno prepoznatljiv u kontekstu Bosne i Hercegovine i Sarajeva, ali i dodati mu obrat. *Sklonište* sadrži poeziju, intervju, film i arhivske snimke, te je uloga muzike ponekad da propituje ono što smo vidjeli na platnu, dok u drugim trenucima muzika suosjeća s onim što gledamo. Jedan njegov dio predstavlja moj lični odgovor, kroz muziku, na ono što sam naučila istražujući o ovoj temi i nije ga moguće opisati riječima. Postojali su trenuci tokom mog istraživanja koji su me, dok sam čitala knjige i novinske napise, te pregledala snimke, pogađali toliko da mi se bilo teško povezati sa stvarnošću.” ■

reklama